

HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING HÄLSOHÖGSKOLAN

Avdelningen för rehabilitering

Arbetsterapeutisk kompetens i skolan

**En kvalitativ intervjustudie om arbetsterapeuters
upplevelse av deras kompetens i skolan**

Patricia Gullberg

Examensarbete, 15 hp, magisteruppsats i arbetsterapi Jönköping, Maj 2019

Handledare: Inger Ahlstrand, Universitetslektor

Examinator: Petra Wagman, Docent

The competence of occupational therapists in school

Abstract

School is a place where children spend a lot of their time and therefore school also plays an important role in providing children equal terms in their possibilities of participating, learn and develop. Studies shows that children with disabilities often feels that they are not given the same possibilities to participate at equal terms. The aim of this study is to investigate how occupational therapist feel that their competence can be used in schools. The study is a qualitative study, using a semi-structured interview guide where six occupational therapists working in schools were asked to describe how they feel that their knowledge and their competence were used in school. The data was then analysed using qualitative content analysis where three categories was found: *The competence of occupational therapist in school enhances the possibilities for participation*, *The competence of occupational therapist contributes to a holistic approach of the student* and *Team-work in school contributes to participation and an holistic approach*. The result showed that occupational therapist felt that using their competence in school enhanced the possibilities to participate at equal terms since they saw the students from a holistic and client-centered approach. Also team-work was important since it contributed to a holistic approach and enhanced participation.

Keywords: *Children, occupational therapy, participation, qualitative design, school*

Arbetsterapeutisk kompetens i skolan

Sammanfattning

Skolan är en plats där barn spenderar en stor del av sin tid vilket innebär att skolan har en viktig roll i att ge dem lika möjligheter att vara delaktiga, lära och utvecklas. Studier visar att barn med funktionsnedsättningar upplever att de inte ges lika förutsättningar för delaktighet på lika villkor. Syftet med studien är att undersöka hur arbetsterapeuter upplever att deras kompetens används i skolan. Studien är av kvalitativ design där sex arbetsterapeuter, anställda i skolan, intervjuats genom en semistrukturerad intervjuguide där de beskrev hur de upplevde att deras kunskap och kompetens användes i skolan. Datan analyserades sedan utifrån kvalitativ konventionell innehållsanalys som resulterade i tre huvudkategorier: *Arbetsterapeutisk kompetens i skolan verkar för ökade möjligheter för delaktighet*, *Arbetsterapeutisk kompetens bidrar med en helhetssyn kring eleven* och *Teamsamverkan främjar delaktighet och bidrar till en helhetssyn kring eleven*. Resultatet visade att arbetsterapeuterna upplevde att deras kompetens i skolan främjar möjligheterna till delaktighet, bland annat genom att de såg eleven utifrån en helhetssyn och att de hade ett elevcentrerat arbetssätt. Teamsamverkan visade sig också viktigt för att öka helhetssynen kring eleven och öka möjligheten för delaktighet.

Nyckelord: *Arbetssterapi, barn, delaktighet, kvalitativ design, skola*

Introduktion

Enligt FN's barnkonvention [1] har alla barn rätt till liv och utveckling vilket inte bara innefattar rätten till fysisk hälsa utan likväl rätten till psykisk och social utveckling. Vidare beskrivs i konventionen att alla barn har rätt till delaktighet och inflytande i frågor som rör dem och att bilda egna åsikter och uttrycka dem oavsett hudfärg, kön, social bakgrund, religion, funktionsnedsättning etc. Hälsa och utveckling på lika villkor stöds även av skollagen [2] i vilken det beskrivs att elevhälsan ska arbeta förebyggande och hälsofrämjande för att alla elever får lika möjlighet att utvecklas, lära och vara delaktiga på lika villkor. Miljön i skolan ska främja elevernas hälsa och välmående [2,3]. Enligt FN's barnkonvention [1] ska skolan hjälpa alla barn att utvecklas och förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i anda av förståelse, tolerans och jämlikhet.

Aktivitet beskrivs enligt *Internationell klassifikation om funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa*, ICF [4] som en persons genomförande av en uppgift eller handling. Inom arbetsterapi är aktivitet ett centralt begrepp och definieras där som allt en person gör och engagerar sig i för att fylla sin tid [5]. Enligt Kielhofner [6] beskrivs aktivitet som det vi engagerar oss i, det vi finner meningsfullt och våra vardagliga bestyr som personlig vård, arbete, lek och vila [6]. Utifrån ett arbetsterapeutiskt synsätt ses aktivitet som en syntes av att göra och att vara vilket leder till personlig utveckling [5,7]. Att aktivitet är direkt beroende av den miljö vi befinner oss i beskrivs även av bland annat Kielhofner [6] som menar att miljöns utformning antingen kan möjliggöra eller hindra delaktighet. Det relationella perspektivet mellan person och miljö i skolan betonas även av Hylander och Gruvå [3] som menar att det är av stor vikt att se till vad eleverna förmår utifrån det sammanhang de befinner sig i och att skolmiljön därför måste ses utifrån en helhetssyn. Skoldagen hänger ihop med den övriga vardagen och påverkas av faktorer som sömn, mathållning, stress med mera. Detta är särskilt viktigt att tänka på gällande elever med neuropsykiatriska diagnoser eller diagnoser inom autismspektrat [8]. Fler studier stärker argumentet för vikten av att tänka utifrån ett holistiskt synsätt i skolan och med elever vilket i sin tur leder till förbättrad hälsa, inte bara för individen utan även för familjer och för grupper i samhället [9,10].

Enligt ICF beskrivs delaktighet som engagemang i en livssituation och även där beskrivs hur aktivitet och delaktighet ska ses i relation med omgivningsfaktorer, den fysiska, sociala och

attitydmässiga omgivning i vilken människor lever och verkar [1]. Alla barn har rätt till delaktighet i aktiviteter oavsett ålder, förmågor och förutsättningar [1,2]. Att vara delaktig i aktiviteter som upplevs meningsfulla är en förutsättning för god hälsa och argumenteras bland annat av Wilcock [7] genom begreppet aktivitetsrättvisa som innebär att alla människor ska ha tillgång till meningsfulla aktiviteter. I motsats till aktivitetsrättvisa beskriver Wilcock begreppet aktivitetsberövande (*occupational deprivation*) vilket uppstår om man på grund av till exempel funktionsnedsättning, religion eller ursprung blir utestängd och inte ges möjlighet att vara delaktig i aktiviteter. Aktivitetsberövande kan till exempel uppstå om miljön inte är utformad för att skapa tillgänglighet för alla [7].

Att gå i skolan är barn och ungdomars dagliga sysselsättning och den plats där de spenderar mest tid utanför hemmet [5,11]. Enligt ICF [1] är utbildning och delaktighet i skola en avgörande faktor för att kunna uppnå en god hälsa. Alla barn, även de med någon form av kognitiv, psykisk, social eller fysisk funktionsnedsättning, ska ges likvärdiga möjligheter och rättigheter både i skolarbetet och i övriga aktiviteter [1]. Enligt folkhälsoinstitutet [12] och de folkhälsopolitiska mål som riksdagen antog 2018 är skolan en viktig arena då en jämlik hälsa uppnås genom god lärandemiljö i skolan och genom att utbildningssystemet är likvärdigt. Där beskrivs vidare att särskilda insatser krävs även för att tidigt motverka skolmisslyckanden bland elever som inte klarar kunskapsmålen eller har andra svårigheter [12]. Eftersom barn och ungdomar spenderar en stor del av deras tid på skolan måste också skolan vara anpassad utifrån alla barns personliga förutsättningar för att möjliggöra delaktighet i aktivitet på lika villkor [5]

Studier visar att ungdomar med funktionsnedsättningar upplever svårigheter att vara delaktiga på lika villkor i skolan. Barn med funktionsnedsättningar upplever många gånger att kunskapen kring diagnos, symtom, hjälpmedel med mera är bristande vilket påverkar deras möjligheter till delaktighet negativt [13-16]. Flera studier visar att elever upplever att de hade behövt mer stöd och anpassningar för att klara av sin skolgång och för att få möjligheten att vara delaktiga på lika villkor [17-20]. I en nyligen presenterad studie av Goffer et al. [21], har man jämfört elever med NPF (*neuropsykiatrisk funktionsnedsättning*) med kontrollgrupp i deras upplevelse av aktiviteter och aktivitetsutförande. Resultatet visade ingen skillnad i tiden man lade på aktiviteter och skattad betydelse av dem, däremot såg man tydliga skillnader i upplevelsen av kompetens och tillfredsställelse i aktiviteter där elever med NPF skattade sig betydligt lägre än kontrollgruppen i de kategorierna. Studien påvisade ett tydligt samband mellan lägre upplevd livskvalitet för elever med NPF jämfört med kontrollgruppen [21].

Grundtanken inom arbetsterapi är att människor lär och utvecklas genom aktivitet. Målet med arbetsterapi är att människor ska ha möjlighet att utföra sina vardagliga aktiviteter som personlig vård, boende, arbete/studier/skola och lek/fritidssysselsättning på ett för personerna meningsfullt sätt. Arbetsterapeutens insatser sker ofta på individnivå men också på grupp- och samhällsnivå [22]. Att anställa arbetsterapeuter i skolan i Sverige blir allt vanligare men ses fortfarande som ett nytt ansvarsområde. Det finns dock en lång historik med arbetsterapeuter som arbetar mot skola till exempel via barn och ungdomspsykiatri eller habilitering, det är heller inte sällsynt att arbetsterapeuter är anställda inom särskolan [23].

Arbetsterapeuter har kunskapen och förmågan att anpassa miljön i skolan på olika nivåer för att främja delaktighet för elever med särskilda behov [24]. Trots det är det idag långt ifrån en självklarhet i Sverige att inkludera arbetsterapeuter i elevhälsan trots att det i andra länder som till exempel USA och Kanada är självklart att inkludera arbetsterapeuter i skolan [23]. Att inkludera arbetsterapeuter i elevhälsan har argumenterats för av bland annat Sveriges Arbetsterapeuter [11] som länge arbetat för att påvisa arbetsterapeutiskt värde i skolan för att öka förutsättningarna för en jämlik skolgång. Utvärdering av arbetsterapeutiska insatser i skolan har påvisat resultat som bland annat ökad närvaro, delaktighet och aktivitet bland eleverna [23]. Det som dock konstaterats i tidigare forskning [23] är att fler studier behövs för att utreda arbetsterapeutens roll i skolan i Sverige. De flesta studier som finns idag utgår från elevers upplevelse och perspektiv [23]. Denna studie ämnar undersöka arbetsterapeuters upplevelse av deras kompetens och hur den används i skolan.

Metod

Design

Designen för studien är kvalitativ intervjustudie med induktiv ansats vilket var lämpligt utifrån studiens syfte, att studera den subjektiva upplevelsen av ett fenomen utifrån olika perspektiv för att få variation och nyanser [25]. Kvalitativa studier kan ge en djup och innehållsrik data och är en vanlig metod inom arbetsterapeutisk forskning [26]. Studiens design var av induktiv ansats vilket innebär att man börjar man i empirin, studerar fenomenet så förutsättningslöst som möjligt och beskriver det på ett så korrekt sätt som möjligt [27].

Innan studien påbörjades reflekterade författaren över sin utgångsposition och vilka förhållanden som styr ingången till kunskapen [25]. Utifrån erfarenheter av att arbeta både mot och inom skola och elevhälsoteam fanns en risk att förförståelsen skulle kunna påverka arbetet till exempel genom att författaren önskar hitta resultat som skulle kunna övervärdera arbetsterapeutens betydelse i skolan. Därför eftersträvade författaren innan påbörjat arbete en ökad medvetenhet kring sin förförståelse och kontinuerligt avsatt tid för reflektion kring medvetenhet, objektivitet och självkritik under hela arbetsprocessen.

Urval

Informanterna i studien valdes ut genom strategiskt urval utifrån erfarenheter som bedömdes kunna berika studien utifrån dess syfte [28]. Eftersökning av informanter gjordes genom sociala medier (Facebook) i grupperna “Arbetsterapeuter på Facebook” samt “Arbetsterapeuter i skolan” där författaren via inlägg i forumen efterfrågade arbetsterapeuter i skolan för intervju utifrån kriterierna att personen ska vara utbildad arbetsterapeut, arbeta i skola, utföra arbetsterapeutiska arbetsuppgifter samt ha möjlighet att ställa upp på en intervju inom angiven tidsram. Intresse för deltagande lämnades på inlägget och där fann författaren först fyra personer som visade sitt intresse. Efter ytterligare en förfrågan i samma forum fanns slutligen sex informanter som uppfyllde kriterierna, ytterligare en person anmälde sitt intresse men valdes bort då hen inte ännu påbörjat sin anställning inom skola och därför bedömdes sakna den erfarenhet som eftersöktes. Därefter kontaktades samtliga via mail där de fick ytterligare information om studien via informationsbrev. Samtliga av de tillfrågade tackade ja till intervju därefter. Informanterna hade variation både i ålder och erfarenhet inom yrket och det var både män och kvinnor som deltog i studien, Informanterna arbetade inom såväl grundskola, gymnasieskola, folkhögskola och särskola. De hade arbetat fyra år eller mer som arbetsterapeut varav minst två år i skolan.

Datinsamling

För att besvara studiens syfte användes en semistrukturerad intervjuguide, vilket innebär att öppna frågor ställs och anpassas utifrån hur intervjun utvecklas [29]. Innan påbörjad intervju fick informanterna både muntlig och skriftlig information om studien, dess syfte och etiska överväganden.

Datinsamling skedde utifrån bokade tider för intervju överenskommet mellan författare och informant. Innan första intervjun genomfördes en provintervju. Intervjuerna genomfördes via

telefonsamtal mellan författaren och informanten. Samtalen skedde via högtalarfunktion på telefonen och spelades in både via inspelningsfunktion på telefon (röstmemon) samt via inspelningsprogram på dator (Streaming audio recorder). Intervjuerna varade mellan 18-42 minuter. Materialet har efter varje avslutad intervju sparats på USB-sticka och raderats på telefon och dator för att säkerställa att endast författaren har tillgång till materialet. USB-stickan har förvarats i ett låst skåp dit endast författaren har nyckel. Efter transkribering har materialet avidentifierats och kodats.

Dataanalys

Analys av data gjordes genom konventionell kvalitativ innehållsanalys enligt Graneheim och Lundman [30]. Samtliga intervjuer har transkriberats av författaren och avidentifieras genom att samtliga informanter fått en identifieringskod. Materialet lästes och lyssnades igenom flera gånger, genom att använda överstrykningspennor färgkodades de svar som upplevdes lika i mening och genom det kunde författaren finna och plocka ut meningsbärande enheter som sedan kondenserades till kortare meningar som kodats för att beskriva den meningsbärande enheten. Koder med liknande innehåll fördes därefter samman och bildade övergripande kategorier och subkategorier för att ge svar på syftet [30]. För att tydliggöra analysprocessen användes analyschema enligt Danielsson [31] och ett utdrag av det presenteras i resultatet under Tabell 1.

Tabell 1. Analyschema som illustrerar exempel från kodning av data.

Meningsbärande enhet	Kondenserad enhet	Kod	Subkategori	Huvudkategori
#2 jo men som jag ser på det man har ju ett väldigt holistiskt perspektiv inom arbetsterapi och man utgår alltid från deras situation så.. och liksom.jag kollar ju på hur de har de från de att de vaknar tills de går och lägger sig.. och kollar aktivitetsbegränsningar så så det är ju inte bara .. jag kollar ju inte bara skolans timmar helt enkelt.	Man har ett väldigt holistiskt perspektiv inom arbetsterapi. Jag kollar på hur de har det från att de vaknar tills de går och lägger sig. Jag kollar inte bara skolans timmar.	Holistiskt synsätt	Att se eleven utifrån hela dygnet	Arbetsterapeutisk kompetens bidrar med en helhetssyn kring eleven

4 mina främsta skulle jag nog säga att det blir hjälpmedelsbiten tror jag. eh.. framför allt tidshjälpmedel med struktur, scheman och sånt där, det skulle jag nog säga är den stora biten

Hjälpmedelsbiten, framförallt tidshjälpmedel med struktur, scheman och sånt där.

Hjälpmedel, kognitivt stöd

Anpassning på olika nivåer främjar delaktighet

Arbets terapeutisk kompetens i skolan verkar för ökade möjligheter till delaktighet

#5 ...och sen just det här vikten av att vila efter en aktivitet eller innan.. Har det varit en intensiv dag på skolan så orkar man kanske inte hela eftermiddagen med fullt ös liksom

Vikten av att vila efter en aktivitet eller innan.

Balans mellan aktivitet och vila

Vikten av balans mellan aktivitet och vila

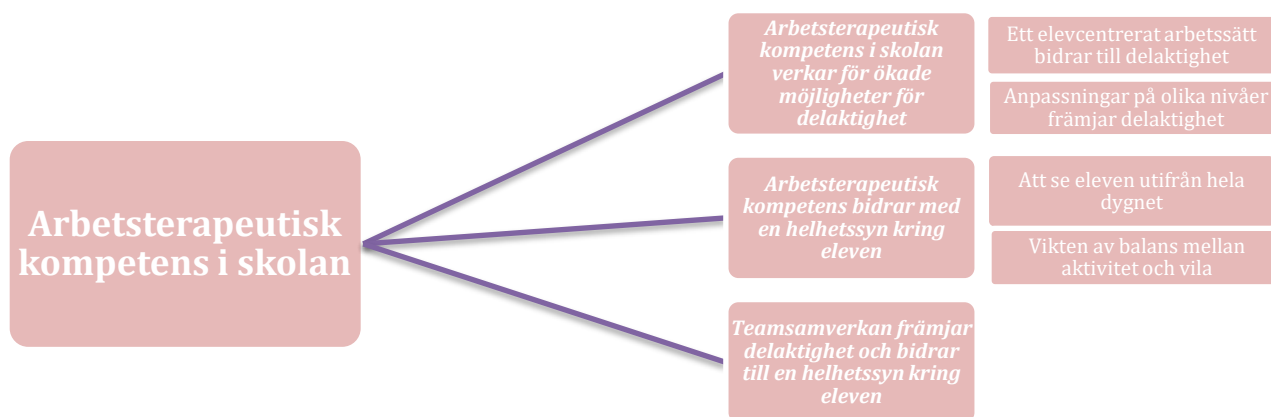
Arbets terapeutisk kompetens bidrar med en helhetssyn kring eleven

Etiska överväganden

Etiska överväganden i studien utgår från etikprövningslagens regler och vetenskapsrådets rekommendationer utifrån relevant lagstiftning och etiska krav, vilka kan konkretiseras i fyra huvudkrav: *samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet* [32]. Etisk egen granskning av arbetet har gjorts och diskuterats tillsammans med handledare. Deltagarna har fått skriftlig information i form av informationsbrev (se bilaga 2) inför samt muntlig information i samband med intervjun, om studiens innehåll och syfte. De har också informerats om att deltagandet är frivilligt och när som helst kan avbrytas. Deltagarna har informerats om att materialet behandlas konfidentiellt och resultatet inte ska kunna återföras till en enskild person.

Resultat

Från intervjuer med de sex medverkande arbetsterapeuterna i studien presenteras resultatet utifrån tre huvudkategorier som genererades vid analys av intervjumaterialet. *Arbets terapeutisk kompetens i skolan verkar för ökade möjligheter för delaktighet, Arbets terapeutisk kompetens bidrar med en helhetssyn kring eleven och Teamsamverkan främjar delaktighet och bidrar till en helhetssyn kring eleven.* Kategorierna delades in i ett antal subkategorier under vilka resultatet presenteras nedan (se Figur 1).

Figur 1. Översiktskarta som illustrerar huvudkategorier och subkategorier.

Arbetsterapeutisk kompetens i skolan verkar för ökade möjligheter till delaktighet

Ett elevcentrerat arbetssätt bidrar till delaktighet

Informanterna beskrev delaktighet som ett ledord i deras dagliga arbete i skolan och betonade vikten av att göra eleven delaktig i beslut rörande deras skolgång på olika sätt vilket i sin tur stärkte deras motivation och drivkraft. Att tänka elevcentrerat som en del av arbetsterapeutens roll i skolan beskrevs även på gruppnivå då man till exempel gjorde elevrådet delaktiga i beslut gällande fysisk miljö vid utformning och inköp av möbler och planering. Informanterna betonade även vikten av att alla elever ska ges möjlighet att vara delaktiga på lika villkor, både genom en fysiskt tillgänglig miljö men även genom en miljö som verkar för möjligheten till social delaktighet. Att delaktighetsperspektivet och elevcentrerat arbetssätt saknades i skolan uttrycktes av flera. En informant betonade vikten av att tänka elevcentrerat så här:

“...Sen är det ju just med... det elevperspektivet det elevcentrerade arbetssättet att det är ju ofta man glömmer det i skolan...Att eleven blir delaktig i sin skolgång och sitt lärande...

Ja, men jag tänker ju att det är den pusselbiten som fattas många gånger. Det här elevcentrerade arbetssättet att vi [arbetsterapeuter] tar med elevens egen uppfattning om sin

delaktighet. För många gånger pratar pedagogerna utifrån vad dem tror men vi fångar ju upp elevens syn på sin delaktighet.” (informant #1)

Att tänka utifrån ett elevcentrerat arbetssätt gjorde informanterna även genom att använda sig av bedömningsinstrument utformade enligt självskattningsformulär där eleven själv är delaktig i formulering av aktivitetsbegränsningar, målsättningar och planerade interventioner.

Anpassningar på olika nivåer främjar delaktighet

Anpassningar på olika nivåer var en av arbetsterapeutens viktigaste arbetsområden i skolan enligt informanterna. Anpassningarna beskrevs på olika nivåer, både på individ, grupp och organisationsnivå. Informanterna menade att kunskapen om hur anpassningar kan göras för att främja delaktighet grundade sig i deras arbetsterapeutiska kompetens. Några av informanterna beskrev att de använde sig av arbetsterapeutiska teorier och arbetsterapeutiska bedömningsinstrument för att utreda vilka behov av anpassningar som fanns, både på individ och gruppnivå. Anpassningar som gjordes var ofta kognitivt stöd i form av till exempel hjälpmedel, planering, struktur, scheman, bildstöd med mera. Det kunde även handla om anpassningar i den fysiska miljön såsom till exempel ljudisoleringsystem, skärmar för minskad stimuli, hörselkåpor, ergonomiska möbler och placering av möbler för att främja delaktighet på lika villkor.

Att arbeta med bildstöd i skolan på gruppnivå beskrevs av en informant som:

“...det är inte så många i förskoleklassen som kan läsa flytande men ändå förväntar man sig att de ska veta.. det här när man ska gå ut också jamen vad ska man ha på sig egentligen, vad är det för väder? Om man har bilder i hallen så blir det ju tydligt.” (-informant #5)

Att arbeta med anpassningar av miljön för att främja delaktighet beskrevs av en annan enligt följande:

“...sociala miljön och delaktighet.. Jag ska passa på att vara involverad när vi ska renovera vår foajé för där skulle verkligen behöva finnas mer möjligheter till bra sittytter och möjlighet till aktivitet där man kan verka för delaktighet...” (-informant #2)

Andra former av kognitivt stöd var en anpassning som informanterna upplevde som en betydande och viktig arbetsuppgift för dem som arbetsterapeuter i skolan. De beskrev att de träffade elever, antingen enskilt eller i grupp och utförde någon form av bedömning. Bedömningarna kunde vara antingen genom observation, ostrukturerad intervju eller genom någon form av bedömningsinstrument. Därefter gjordes anpassningar i form av tidshjälpmiddel appar för stöd i struktur och rutiner, scheman med mera.

Arbetsterapeutisk kompetens bidrar till en helhetssyn kring eleven

Att se eleven utifrån hela dygnet

Informanterna beskrev att en viktig del i deras roll i skolan var att se eleven utifrån ett helhetsperspektiv, att fokusera på elevens hela aktivitetsliv under dygnets alla timmar och hur miljö och omgivningsfaktorer påverkar skolgången. Informanterna betonade vikten av att vara medveten och arbeta med elevernas sömnvanor, aktivitetsliv, familjesituation, mathållning med mera då man menade att det holistiska tankesättet var avgörande för att få ett helhetsperspektiv över elevens förmågor och begränsningar. En av informanterna uttryckte sig på följande vis:

”Jag skulle säga att det spelar ganska stor roll för man förflyttar tänket.. det tänket som man stöter på idag i skolan är främst från lektionen börjar till lektionen slutar sen är det liksom stopp där, man tänker inte så mkt på vad som påverkat innan en lektion eller på det som kan påverka efter det här “hela dagen-tänket” funkar inte riktigt i skolans värld tycker jag..” (-informant #4)

Informanterna menade att just det holistiska synsättet särskilt kännetecknas inom arbetsterapi och utgjorde en avgörande skillnad i det generella tankesättet i skolan där informanterna upplevde att det mestadels var fokuserat enbart till skolans timmar. Informanterna beskrev hur helhetssynen, att se eleven utifrån hela dess aktivitetsliv i förhållande till den omgivning och miljö hen befinner sig i grundar sig i deras arbetsterapeutiska kompetens.

Två av informanterna beskrev att de tänkte mycket utifrån den arbetsterapeutiska teorin *Model Of Human Occupation*, MOHO, i deras dagliga arbete. Den ena beskrev det som:

“Arbetsterapeutiska teorier så tänker jag mycket MOHO med mig i bakgrunden och jag tänker ju ofta utifrån de grundläggande aktivitetsbegreppen... viljekraft och vanor och utförandekapacitet... Och hur miljön påverkar är ju sånt som, det bär man ju med sig hela tiden. Att det är så mycket som kan till exempel påverka elevernas motivation... För många av de andra blir det ju så att de tänker “de vill inte” men för oss då som arbetsterapeuter... vi tänker ju att det finns så mycket mer som påverkar varför man inte har motivationen.” (-informant #1)

Vikten av balans mellan aktivitet och vila

Aktivitetsbalans, att se vikten av att eleven hade en balans mellan aktivitet och vila var något som informanterna upplevde som betydelsefullt och som utgjorde en viktig del av deras roll som arbetsterapeuter i skolan. Att kunna få möjlighet att vila under dagen vid behov, att samtala med elever och familjer om balans i vardagen, att anpassa lektionstid och skoldagar för att ge möjlighet till återhämtning var några exempel som informanterna menade var en del av deras kompetensområde i skolan. En av informanterna sa:

”Ja, men sen att se helheten också över hela dagen.. Ja, men vi vet ju att på måndagar när de kommer efter helgen en del är jätte trötta för att det varit fullt ös.. Att man tänker stort och inte bara den stunden här och nu så utan vad är det som påverkar de här barnen.” (-informant #5)

Samma informant menade att tänket kring aktivitetsbalans i det dagliga arbetet grundar sig i ett arbetsterapeutiskt synsätt och uttryckte sig enligt följande:

“Det känns ju som jag gör i allt... att det är den här balansen mellan aktivitet, vila och motivation... den har jag ju med mig. Om vi gör en aktivitet nu en halvtimme då behöver man vila och återhämta sig sen men jag tänker att det grundar sig i min arbetsterapeutiska kunskap utan att jag direkt tänker på det.” (-informant #5)

Teamsamverkan främjar delaktighet och bidrar till en helhetssyn kring eleven

Att vara en del av ett team, bidra med sin kompetens och att arbeta och samverka tillsammans med andra yrkesprofessioner var en stor del av majoriteten av informanternas dagliga arbete. De flesta ingick i ett eller flera elevhälsoteam med andra professioner som till exempel kuratorer, specialpedagoger, logoped, rektorer med mera vilka i sin tur samverkar med lärare, elevassistenter och annan personal. Informanterna beskrev att möten inom dessa olika samverkansteam, tidsmässigt utgjorde en stor del av det dagliga arbetet. Även nätverksträffar och samverkan med andra arbetsterapeuter inom skolan beskrevs som en betydande del i arbetet. Samverkan med andra och att se eleven utifrån olika infallsvinklar och genom sina olika kompetenser ökade helhetssynen kring eleven.

En del av samverkan med andra bestod av att ge handledning och utbildning till personal på skolan vilket av flera informanter sågs som en stor och betydande del av deras yrkesroll. Att handleda och utbilda personal ökade kunskapen hos personalen om bland annat funktionstillstånd och vilka anpassningar man kan göra för att främja delaktighet. En informant beskrev denna arbetsuppgift så här:

“...det kan vara bland annat hur man ska tänka med... eh... jobba med barn med autism eller sådär adhd... Hur man ska lägga upp lektioner, hur man ska tänka kring att lägga in pauser och tydliggörande scheman och sådär.. såna bitar är det mkt handledning i.” (- informant #4)

En del av utbildningen till personal beskrevs av informanterna som nödvändig för att marknadsföra sig själv som arbetsterapeut. Flera av informanterna upplevde det problematiskt att kunskapen om arbetsterapeutisk kompetens i skolan saknades men att det samtidigt gav dem en möjlighet att genom handledning och utbildning öka den kunskapen. En informant sade:

“För att det största bekymret innan har varit, på övriga skolor är att övriga professioner inte har riktigt koll på vad en arbetsterapeut gör i skolan.” (-informant #4)

Diskussion

Genom intervjuer med arbetsterapeuter i skolan utifrån syftet att beskriva deras upplevelse av deras kompetens i skolan visar resultatet att informanterna upplevde att deras

arbetsterapeutiska kompetens hade betydelse i skolan då den bidrog till ökade möjligheter till delaktighet för eleverna. Informanterna upplevde att de arbetade elevcentrerat vilket bidrog till en ökad delaktighet. De upplevde också att de hade kunskaper och förmågor att utreda och genomföra anpassningar på olika nivåer som främjar möjligheterna till delaktighet på lika villkor. Informanterna beskrev att de genom sin arbetsterapeutiska kompetens bidrog med en helhetssyn, att se eleven utifrån hela dygnet i samspel med miljö och omgivningsfaktorer. Informanterna betonade även vikten av att arbeta med aktivitetsbalans och teamsamverkan för att öka helhetssyn och främja delaktighet.

Flera informanter betonade vikten av arbetsterapeutisk kompetens i skolan just för att delaktighet är en viktig grundpelare inom arbetsterapi som man upplevde ibland saknas i skolan. Carlberg och Granlund [33] beskriver i en nyligen publicerad artikel att ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar upplever begränsningar i deras möjligheter till delaktighet i skolan jämfört med elever utan dessa svårigheter. I deras studie kunde de också se ett tydligt samband mellan delaktighet och skolprestationer då man såg att ju mindre engagerad eleven kände sig desto lägre skolresultat presterade eleven [33].

Informanterna beskrev att de upplevde att en viktig del av deras roll i skolan var att tänka utifrån ett elevcentrerat perspektiv i arbetet. Man betonade vikten av att göra eleven delaktig i beslut rörande deras skolgång på olika sätt vilket i sin tur stärkte deras motivation och drivkraft. Detta ligger också i linje med FN's barnkonvention [1] där det tydligt framkommer att barn och ungdomar har rätten att vara delaktiga i beslut som rör dem. Informanterna i denna studie menade att tänka deras elevcentrerat synsätt grundades i deras arbetsterapeutiska kompetens. Klientcentrering är beskrivet i arbetsterapeutiska teorier som en viktig grundvärdering i det dagliga arbetet och mötet med människor. *Model of human occupation, MOHO*, är den teoretiska grund som används av arbetsterapeuter i högst utsträckning och Kielhofner [6] beskriver själva teorin som holistisk och klientcentrerad.

Anpassningar var enligt informanterna en betydande del av arbetsterapeutens arbetsområden i skolan. Informanterna i denna studie menade att arbetsterapeuter både har verktygen för att utreda och bedöma behoven i skolan men även kompetensen att göra de anpassningar för att tillfredsställa dessa behov, ändå är det långt ifrån självklart att inkludera arbetsterapeuter i skolan. Att kunskapen och kompetensen om funktionsnedsättningar, hjälpmedel och anpassningar är bristande i skolan stärks i tidigare gjord forskning [13-16]. Eleverna själva

uttrycker i flera studier att de hade behövt mer stöd och anpassningar inom ovanstående nämnda områden för att klara sin skolgång och få möjlighet att vara delaktiga på lika villkor [17-20]. Behovet av mer anpassningar stärks av Bolic et al. [34,35] som i sin forskning beskriver hur elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar önskat att de fått mer stöd och anpassningar för att klara skolans krav och de svårigheter som man upplevde påverkade deras lärande och skolgång. Även Lygnegård et al. [36] betonar vikten av att skolan anpassar och stöttar elever med särskilda behov.

Att anpassa miljön på olika sätt var enligt informanterna i denna studie en viktig del för att öka elevernas möjligheter till delaktighet på lika villkor. Den miljö en person befinner sig i är avgörande för dess möjlighet till delaktighet i aktiviteter och beskrivs i arbetsterapeutisk litteratur [6]. Miljöns betydelse diskuteras även av Wilcock [7] som beskriver begreppet aktivitetsberövande (*occupational deprivation*), när människor hindras från delaktighet och möjlighet att delta i meningsfulla aktiviteter på grund av omständigheter som är bortom deras kontroll, exempelvis en miljömässiga faktorer, attityder i samhället eller ekonomiska faktorer [7]. Skolan bär ansvaret för att alla ska ges rätten till jämlik utbildning och lärande [2] och därför måste även miljön vara anpassad utifrån elevernas olika behov. Att delaktighet är beroende av miljön stärks ytterligare i en studie av Prellwitz och Tamm [37] där elever beskriver att den sociala delaktigheten är avgörande av den fysiska tillgängligheten i skolan.

Samtliga informanter beskrev att en viktig del i deras roll i skolan var att se eleven utifrån ett helhetsperspektiv, att fokusera på elevens hela aktivitetsliv under dygnets alla timmar och hur miljö och omgivningsfaktorer påverkar skolgången. Informanterna menade att just det holistiska synsättet särskilt kännetecknas inom arbetsterapi och utgjorde en avgörande skillnad i det generella tankesättet i skolan där man många gånger enbart fokuserar på skolans timmar. Den arbetsterapeutiska teorin *MOHO* beskrivs enligt Kielhofner [6] som en holistisk teori som ser människan som en helhet genom inre och yttre faktorer i samspel med miljön. Även Hylander och Gruvå [3] beskriver vikten av att se eleven utifrån ett helhetsperspektiv i skolan. Enligt informanterna i denna studie upplevde man att det var av stor betydelse att se hur sömn, mathållning och andra omgivningsfaktorer påverkar skolgången och utifrån det utreda vilka insatser som kan göras för att stötta eleven i samtliga delar i hans aktivitetsliv, vilket även bekräftas i en studie av Sjölund et al. [8]. Även Mattinson et al. [38] beskriver i deras studie behovet av att se delaktighet ur ett holistiskt synsätt för ungdomar med diagnoser inom autismspektrat. Att delaktighet är beroende av omgivningsfaktorer, stärker också behovet av

att se eleven utifrån en helhetssyn och beskrivs av bland andra Lygnegård et al. [36] som i deras studie beskriver att personer med utvecklingsstörning ofta upplever begränsningar i delaktighet i aktiviteter i vardagen och i skolan. Där betonar författarna vikten av att se eleven utifrån dess omgivningsfaktorer, som till exempel vilken familjesituation eleven har. Trots att det genomgående bekräftats i forskning beskrev flera av informanterna i denna studie att de upplevde att helhetsperspektivet saknades i skolan

Flera av informanterna betonade vikten av att arbeta med balans mellan aktivitet och vila i skolan och med elever och menade att detta grundade sig i deras arbetsterapeutiska kompetens och synsätt. Informanterna beskrev att det var betydelsefullt för eleverna att få möjlighet till återhämtning på olika sätt under dagen genom till exempel raster och lugna, rogivande aktiviteter. Det handlade också om att se på elevens aktivitetsliv ur ett helhetsperspektiv och planera skolan utifrån det eller att informera elever, familjer och/eller annan skolpersonal om aktivitetsbalans. Aktivitetsbalans beskrivs enligt Wilcock et al. [39] som en persons upplevelse av balans mellan sociala, mentala, fysiska och avkopplande aktiviteter och beskriver i sin forskning att det finns ett tydligt samband mellan aktivitetsbalans och hälsa. Aktivitetsbalans diskuteras även av Wagman och Håkansson [40] som i sin studie fann en tydlig koppling mellan aktivitetsbalans och självskattad hälsa och livstillfredsställelse, vilket ytterligare stärker betydelsen av att arbeta med aktivitetsbalans för elever i skolan.

Samverkan med andra var en betydande del av informanternas arbete både inom elevhälsoteam, med annan skolpersonal, med externa parter eller med andra arbetsterapeuter inom liknande arbetsområden för kompetensutbyte. Denna samverkan sågs som en del i att se eleven utifrån en helhetssyn genom att se och arbeta med eleven utifrån olika kompetenser och infallsvinklar. Enligt skollagen [2] ska elevhälsans kompetens innefatta både medicinsk, psykologisk, psykosocial och specialpedagogisk kompetens. Elevhälsoarbetet kräver hög grad av samverkan med andra, både internt och externt [41]. Teamsamverkan i skolan beskrivs som en nödvändighet för utveckling och framgång i arbetet i en studie av Pitsoe och Isingoma [42]. I studien framgick att teamsamverkan i skolan både främjade personalen i form av ökad motivation och kompetens vilket i sin tur ledde till en god skolmiljö och ökade möjligheterna för goda studieresultat.

Flera informanter beskrev dock en annan del av utbildning som handlade om att informera om arbetsterapi och vad arbetsterapeuter kan bidra med i skolan då man ansåg att det fanns en stor

okunskap om arbetsterapeutens roll i skolan. Denna okunskap ansågs problematisk och bidrog till att arbetsterapeutens roll blev otydlig, det upplevdes svårt att hävda sin kompetens och få igenom förändringsarbete och det var tidskrävande att behöva förklara och informera personal och rektorer om varför arbetsterapeuter behövs i skolan. Genom möten med andra professioner inom skolan och genom kompetensutbyte kan till exempel lärarna få en tydligare bild av arbetsterapeutens kompetensområde och en högre förståelse till hur arbetsterapeuter kan bidra med ett annat perspektiv och bidra med praktiska och användbara idéer [24]. Att arbetsterapeutens roll är otydlig och det krävs av arbetsterapeuten att förklara och bevisa sin roll i skolan skulle kunna bero på att skolan är en relativt ny arena för arbetsterapeuter i Sverige. Sveriges Arbetsterapeuter [11,23] har arbetat för att bevisa det arbetsterapeutiska värdet i skolan men än så länge är det ändå långt ifrån självklart att inkludera arbetsterapeuter i elevhälsoarbetet.

Informanterna i studien lyfte främst att det var just synsätt och grundvärderingar som elevcentrering, helhetstänk och balans mellan aktivitet och vila som några av deras viktigaste kompetensområden i skolan och menade att det grundade sig i deras arbetsterapeutiska kompetens. Att tänka elevcentrerat och att ha en helhetssyn i skolan är dock inte renodlat arbetsterapeutiskt synsätt utan något som betonas även inom andra yrkeskategorier i skolan [3, 8-10]. Detta fenomen hade varit intressant att studera vidare.

Metodologiska överväganden

Studiens metod och design, kvalitativ med induktiv ansats, var lämplig då författaren önskade, så förutsättningslöst som möjligt, studera arbetsterapeuters egen upplevelse av deras roll i skolan. [25,27]. En fokusgruppsstudie hade kunnat vara en annan lämplig design då det hade kunnat bidra med ytterligare en dimension genom diskussion med andra men möjligheten till detta fanns inte på grund av författarens och informanternas geografiska avstånd till varandra.

Ett strategiskt urval var lämpligt att använda utifrån studiens syfte. Malterud [25] beskriver att exempelvis slumpmässigt urval inom kvalitativa studier kan minska studiens giltighet. Antalet informanter i studien är låg (sex stycken) och kan minska studiens trovärdighet då det är svårt att kunna dra några generella slutsatser baserat på information från så pass få personer. Dessvärre var det svårt att hitta fler informanter till studien, troligtvis kan just bristen på

arbetsterapeuter i skolan bidra till detta men även att tidsramen begränsade möjligheten att göra ytterligare eftersökningar. Däremot beskriver Henricsson [28] att det i kvalitativa studier oftast är ett mindre antal informanter och att det är viktigare att intervjua få personer som kan ge rika beskrivningar av fenomenet än en större grupp personer som ej har lika stor erfarenhet.

Etiska överväganden i studien utgår från etikprövningslagens regler och vetenskapsrådets rekommendationer utifrån relevant lagstiftning och etiska krav [32] samt genom etisk egengranskning som gjorts och diskuterats tillsammans med handledare. Efterfrågan av urvalet gjordes via sociala medier (Facebook) i gruppen "Arbetsterapeuter på Facebook" i vilka intressenter anmälde sig öppet i kommentarsfältet vilket skulle kunna äventyra anonymiteten för informanterna i studien. Detta hade kunnat undvikas genom att be intressenter att endast anmäla sig via privat meddelande funktion. Eftersom det dessutom endast var sex deltagare valde författaren att utelämna all detaljerad information som skulle kunna härleda identiteten på deltagarna i resultatet i studien.

Intervjuerna genomfördes via telefon vilket skulle kunna bidra till att viktiga delar i kroppsspråk eller mimik kan ha missats eller feltolkats av författaren. Detta hade kunnat undvikas genom att genomföra intervjuerna i fysisk form, ansikte mot ansikte eller till exempel via videosamtal. Intervjuerna varade mellan 18-42 minuter vilket skulle kunna vara något kort för att få tillräckligt uttömmande och djupgående beskrivningar av fenomenet, författaren upplevde dock att innehållet i materialet gav tillräckligt fördjupad och bred information för att svara till syftet och ge trovärdighet till resultatet. Om fler än en provintervju hade gjorts hade författaren kunnat lägga till ytterligare frågor i intervjuguiden för att få mer uttömmande beskrivningar av fenomenet.

Både Henricsson [28] och Malterud [25], beskriver förförståelse inom forskning som att vi redan kan och vet en hel del saker innan vi påbörjar vår studie. Vi har med oss erfarenheter och värderingar både från vårt yrkesliv och vårt liv i övrigt som troligtvis kommer att influera oss. Det är därför viktigt att man har ett reflexivt förhållningssätt för att stärka studiens trovärdighet vilket betyder att man i studien öppet behöver reflektera kring ens förförståelse och på vilket sätt den skulle kunna påverka studien [25,28]. Det finns en ökad risk att validiteten i studien påverkats negativt på grund av författarens egen erfarenhet av att arbeta som arbetsterapeut i skolan. Risk finns att författarens egna erfarenheter och/eller förväntningar på önskat utfall påverkat tolkningen. För att minimera risken har det funnits tid för reflektion kring

medvetenhet och objektivitet under hela processen. För att minska risken för feltolkning har författaren varit noggrann i analysarbetet, både lyssnat och läst igenom intervjuerna flertalet gånger för att inte missa pauser, tveksamheter eller ljud som skulle kunna påverka tolkningen vilket beskrivs som betydelsefullt av Graneheim och Lundman [30]. För att öka studiens trovärdighet har analysprocessen även diskuterats tillsammans med handledare med många års erfarenhet av handledning vid uppsatsskrivande och egna forskningsprocesser. Att vara flera författare eller att låta flera oberoende personer vara delaktiga i analysarbetet hade ökat trovärdigheten i studien. Risken för feltolkning eller att man inte lyckats fullt ut med att vara objektiv och självkritisk i analysarbetet är större när man är ensam författare utan respons och kritiskt synsätt från andra i sitt arbete [30].

Slutsats

Denna studie med syfte att beskriva arbetsterapeuters upplevelse av deras kompetens i skolan pekar mot att arbetsterapeutisk kompetens är betydelsefull i skolan för att öka möjligheten för elever att vara delaktiga på lika villkor. Mer forskning behövs för att utvärdera och dokumentera arbetsterapeutiska insatser i skolor för att ytterligare kunna stärka arbetsterapeutiskt värde i skolan.

Referenser

1. UNICEF. FN:s konvention om barnets rättigheter. 1989. Hämtad 2019-02-01 från: <http://www.unicef.se/barnkonventionen/barnkonventionen-hela-texten>
2. SFS 2010:800. Skollagen. Hämtad 2019-02-01 från: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800: Sveriges Riksdag.
3. Hylander I, Guvå G. Elevhälsa som främjar lärande : om professionellt samarbete i retorik och praktik. Upplaga 1. 2017.
4. ICF Socialstyrelsen. Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: Barn- och ungdomsversion. Västerås: Edita Västra Aros AB; 2010.
5. Eliasson A, Lidström H, Peny-Dahlstrand M. Arbetsterapi för barn och ungdom. Lund: Studentlitteratur; 2016.
6. Kielhofner, G. Model of Human Occupation : teori och tillämpning. Lund: Studentlitteratur; 2012.
7. Wilcock A A. An occupational perspective of health (2. ed..). Thorofare, N.J.: Slack; 2006.
8. Sjölund A, Jahn C, Lindgren A. et al. Autism och ADHD i skolan : Handbok i tydliggörande pedagogik (Första utgåvan ed.) 2017.
9. Burke R, Meyer A, Kay C et al. A holistic school-based intervention for improving health-related knowledge, body composition, and fitness in elementary school students: An evaluation of the HealthMPowers program. The International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity. 2014;11(1), 78.

10. Gordon S, Barry C, Dunn D et al. Clarifying a vision for health literacy: A Holistic School-Based Community Approach. *Holistic Nursing Practice*, 2011;25(3), 120-126.
11. Sveriges Arbetsterapeuter. För ett jämlikt lärande – arbetsterapeutens roll i skolan. 2016. Hämtad 2019-02-08 från: https://www.arbetsterapeuterna.se/Om-forbundet/Forbundets-forlag/for_ett_jamlikt_larande_2016/
12. Regeringskansliet. God och jämlik hälsa - en utvecklad folkhälsopolitik (prop 2017:18:249). 2017. Hämtad 2018-02-01 från: <https://data.riksdagen.se/fil/7DFAC6CD-6BBC-476E-BB21-740C5A575867>
13. Egilson S, Traustadottir R. Participation of students with physical disabilities in the school environment. *The American Journal of Occupational Therapy*. 2009; 63(3):264-72
14. Mundhenke L, Hermansson L, Sjöqvist Nätterlund B. Experiences of Swedish children with disabilities: activities and social support in daily life. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*. 2010;17(2):130–9.
15. Egilson S, Coster W. School function assessment: performance of Icelandic students with special needs. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*. 2004; 11(4):163-70.
16. Peny-Dahlstrand M, Krumlinde-Sundholm L, Gosman-Hedström G. Patterns of participation in school-related activities and settings in children with spina bifida. *Disability and Rehabilitation*. 2013; 35(21):1821-7.
17. Egilson S, Traustadottir R. Assistance to pupils with physical disabilities in regular schools: promoting inclusion or creating dependency? *European Journal of Special Needs Education*. 2009; 24(1):21-36

18. Hemmingsson H, Borell L, Gustavsson A. Participation in school: School assistants creating opportunities and obstacles. *Occupation, Participation and Health*. 2003; 23:88-98.
19. Hemmingsson H, Gustavsson A, Townsend E. Students with disabilities participating in mainstream schools: policies that promote and limit teacher and therapist cooperation. *Disability & Society*. 2007; 22(4):383–98.
20. Hemmingsson H, Borell L. Environmental barriers in mainstream schools. *Child: Care, Health & Development*. 2002; 28(1):57-63.
21. Goffer A, Cohen M, Berger I, Maeir A. Beyond academic outcomes: Occupational profile and quality of life among college students with and without attention deficit hyperactivity disorder. *British Journal of Occupational Therapy*. 2019;82(3):170–8.
22. Sveriges Arbetsterapeuter. Kompetensbeskrivningar för arbetsterapeuter. 2018. Hämtad 2019-06-18, från:
<https://www.arbetsterapeuterna.se/media/1666/kompetensbeskrivningar-foer-arbetsterapeuter-2018.pdf>
23. Sveriges Arbetsterapeuter. Nordisk forskning inom arbetsterapi relaterat till skolan - en kunskapsöversikt. 2018. Hämtad 2019-02-01, från:
<https://www.arbetsterapeuterna.se/Om-forbundet/Forbundets-forlag/Nordisk-forskning-inom-arbetsterapi-relaterat-till-skolan--en-kunskapsoversikt-2018/>
24. Missiuna C, Pollock N, Levac D et al. Partnering for Change: An Innovative School-Based Occupational Therapy Service Delivery Model for Children with Developmental Coordination Disorder. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 2012;79(1), 41-50.
25. Malterud KI. Kvalitativa metoder i medicinsk forskning : en introduktion (3. uppl.). Lund: Studentlitteratur; 2014.

26. Taylor M C. Evidence-based practice for occupational therapists (2. ed.). Oxford: Blackwell; 2007.
27. Backman J. Rapporter och uppsatser (2., uppdaterade [och utök.]. uppl.). Lund: Studentlitteratur; 2008.
28. Henricson M. Vetenskaplig teori och metod : från idé till examination inom omvårdnad. 1. uppl.. Lund: Studentlitteratur; 2012.
29. Polit D, Beck C. Nursing research : generating and assessing evidence for nursing practice (8. ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2008.
30. Graneheim, Lundman. Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. Nurse Education Today. 2004;24(2), 105-112.
31. Danielsson E. Kvalitativ innehållsanalys. I M. Henricson (Red.), Vetenskaplig teori och metod. Från idé till examination inom omvårdnad (s. 25-42). Lund: Studentlitteratur; 2017.
32. Vetenskapsrådet. God forskningssed. 2017. Hämtad 2019-02-06, från https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/?_ga=2.18636601.141255474.1513197539-1985647298.1512075164
33. Carlberg L, Granlund M. Achievement and participation in schools for young adolescents with self-reported neuropsychiatric disabilities: A cross-sectional study from the southern part of Sweden. Scandinavian Journal of Public Health. 2019;47(2), 199-206.
34. Bolic Baric V, Hemmingsson H, Hellberg K et al. The Occupational Transition Process to Upper Secondary School, Further Education and/or Work in Sweden: As

- Described by Young Adults with Asperger Syndrome and Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2017;47(3), 667-679.
35. Bolic Baric V, Hellberg K, Kjellberg A et al. Support for Learning Goes beyond Academic Support: Voices of Students with Asperger's Disorder and Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Autism: The International Journal of Research and Practice*. 2016;20(2), 183-195.
36. Lygnegård F, Augustine L, Granlund M et al. Factors associated with participation and change over time in domestic life, peer relations and school for adolescents with and without self-reported neurodevelopmental disorders: A follow-up prospective study. *Frontiers In Education Conference, Conference Proceedings*, 3(28), *Frontiers in Education Conference, Conference Proceedings*, 2018, Vol.3.
37. Prellwitz M, Skär L. How children with restricted mobility perceive the accessibility and usability of their home environment. *Occupational Therapy International*. 2006;13(4), 193-206.
38. Mattinson, Shani, Falkmer et al. Participation profiles and the barriers and facilitators that impact on participation of children with Autism Spectrum Disorders living in regional and remote Western Australia. *Scandinavian Journal Of Child And Adolescent Psychiatry And Psychology*, 2018;6(4), 170-182.
39. Wilcock, Chelin, Hall, et al. The relationship between occupational balance and health: A pilot study. *Occupational Therapy International*, 1997;4(1), 17-30.
40. Wagman P, Håkansson C. Exploring occupational balance in adults in Sweden. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*. 2014;21(6), 415-420.
41. Skolverket. Elevhälsan i skollagen. 2013. Hämtad 2019-05-17 från: <https://www.skolverket.se/publikationsserier/ovriga-trycksaker/2013/elevhalsan-i-skollagen?id=2477>

42. Pitsoe V, Isingoma P. How do School Management Teams Experience Teamwork: A Case Study in the Schools in the Kamwenge District, Uganda. Mediterranean Journal Of Social Sciences, 2014;5(3), 138. Hämtad 2019-05-18, från: <https://www.mcser.org/journal/index.php/mjss/article/view/2127>